

ZGODOVINSKI ZBORNIK.

PRILOGA LJUBLJANSKEMU ŠKOFIJSKEMU LISTU.

—○○○○○ Izhaja v nedoločenih obrokih. ○○○○—

Leto 1907.

Ljubljana, meseca junija 1907.

Številka 59.

Zgodovina brezoviške župnije.

Spisal Josip Novak.

(Dalje.)

Da se je dobil za to potrebni denar, so plačali župljani iz istih vasi, iz katerih se na tem pokopališču pokopavajo, primerno s svojim premoženjem tako-le: Posestniki celih zemljišč po 36 gld., veliki hišniki po 6 gld., mali hišniki po 2 gld. in gostači po 20 kr. Sredi pokopališča stoji lep križ. Sedanjega je naredil l. 1895. podobar Jernej Trnovec iz Polhovega gradca. Na lepem črnem križu visi kaj krasno izdelana podoba umirajočega Zveličarja. Kamenit podstavek je izklesal kamnosek Primož Merlak z Lesnega brda, vanj pa usekal pomenljive besede iz sv. pisma: „Jaz sem vstajenje in življenje; kdor v me veruje, ne bo umrl ve-komaj. Jan. XI. 25. 26.“ Prej je stal tu križ, ki je imel na ploščaku naslikano podobo Kristusovo. Narejen je bil l. 1856.; klepar Jernej Nolli z Vrhnike ga je pa pokril ter zaslužil 19 gld.¹⁾ Nov kamenit podstavek je dobil l. 1884. Ker je bil pa križ že jako slab, ga je nekega dne podrl veter in odstraniti ga je bilo treba s pokopališča. Slikar Simon Ogrin pa je l. 1887. na žagradov zid naslikal podobo Križanega za 25 gld. Do l. 1856. pa na pokopališču sploh ni bilo križa.²⁾

V župnijski cerkvi se bere vsako leto več ustanovljenih sv. maš, katerih nekatere so že precej stare. Ustanove so od sledečih ustanovnikov: Valentin Hočevar, drugi tukajšnji vikar 18 (od l. 1736.), Gregor in

Margareta Škander 6 (od l. 1785.), Uršula Božič 4 (od l. 1787.), grof Janez Nep. pl. Rasp 5 (od l. 1802.), Tomaž Prešern 6 (od l. 1803.), Marija Jama 3 (od l. 1807.), Marija Škof 1 (od l. 1808.), Jurij Kršmanec 3 (od l. 1808.), France Remškar 2 (od l. 1802.), Marija Rus 1 (od l. 1802.), Ana Kette roj. Prešern 10 (od l. 1833.), Marija Selan 1 (od l. 1851.), Ivan Krmavner 5 (od l. 1856.), Marijana Krmavner 2 (od l. 1808.), knezoškof Anton Alojzij Wolf 1 (od l. 1857.), Valentin Slana 3 (od l. 1857.), Janez in Jera Skubic 3 (od l. 1858.), Elizabeta Seliškar 10 (od l. 1864.), Neža Birtič 6 (od l. 1866.), Ivan Prešern 4 (od l. 1859.), Urban Kmetovc 2 (od l. 1859.) Ker pa se je vseh teh ustanov glavnic sčasoma, zlasti vsled konvertiranja, skrčila, zato se je tudi število napominanih maš skrčilo z odlokom preč. knezoškof. ordinarijata z dne 24. julija 1899., št. 3138, na 57 sv. maš „za razne dobrotnike“. Poleg teh se pa opravlja še 12 ustanovljenih sv. maš za r. Marijo Petrič (od l. 1882.) in 3 za r. Marijo Marinko (od l. 1842.) Glavnica napominanih ustanov, ki je naložena v obligacijah, znaša 5298·10 K ter donaša 220·44 K obresti v pokritje obveznosti za maše, cerkev in cerkvenika. Pri cerkvi so pa še sledeče ustanove: od l. 1887. Elizabeta Čuden 2, Jakob in Marija Gregorin 6; od l. 1882. pa 21 družine Pezdir (France, Jakob, Marija, Jernej, Jožef, Polona, Luka) ter novejše: Anton in Helena Jereb 4, Jernej Selan 2, Neža Grampovčnik 3, Marijana

¹⁾ Pobotnica z dne 19. novembra 1856.

²⁾ Zgodnja Danica, 1864, str. 193.

Jereb 2, gospod župnik Anton Hočevar 8, France Štrukelj 2, Janez in družina Remškar 2.

„Žegnanje“ se je pri župni cerkvi obhajalo nekdanj v nedeljo po prazniku sv. Rešnjega Telesa. Tudi v prvi polovici minolega stoletja so župljani še vedno ta dan obhajali žegnanje; toda cerkev se v svojih molitvah in v pridigi ni več ozirala na staro navado, temveč je tozadevne molitve opravljala tretjo nedeljo v oktobru.¹⁾ Ko je pa leta 1864. knezoškof Jernej Vidmar na kvaterno nedeljo v jeseni posvetil novi veliki oltar, se je pa tudi žegnanje prestavilo na to nedeljo, kakor se še tudi sedaj obhaja.

Okoli leta 1631. je imela cerkev sledeče dohodke: Od 7 krav je dobila na leto od vsake po 16 kr., če so imele mleko, 1 travnik ji je donášal po 30 kr. na leto in od nekoliko posojila so plačevali dolžniki po 4 kr. od goldinarja.²⁾ Leta 1845. je imela cerkev „in verlostent Staatsschuldverschreibungen“ 270 gld.³⁾; leta 1854. pa je dobila od dveh njiv 8 gld. 28 kr. najemnine. Sedaj ima 7 oral 592 štirj. sežnje sveta ter 913.76 K lastniške glavnice v obligacijah, katere obresti služijo za pokritje rednih stroškov, katerih je vedno dovolj pri župni cerkvi tako, da se ne bi mogla vzdržavati sama, ako ne bi župljani sami tudi prispevali s svojimi milimi darovi vsako leto v pomoč.

Cerkvene zadeve voditi in premoženje oskrbovati pomagata župniku dva ključarja, ki sta dandanes Andrej Remškar in France Jager.

Župna cerkev, vse štiri podružnice, vikar Ivan Verhand in kaplan Andrej Cuderman so bili dne 4. maja l. 1790. oropani vse gotovine. Župnijska kronika⁴⁾ nam o tem zločinu poroča sledeče: Vikar Ivan Verhand je bil strasten nosljač; tobak pa si je najraje dobival od tihotapcev. Več let ga je s takim tobakom zalagal neki Hrvat, ki se je v župnišču popolnoma udomačil; kadar je potrkal, se mu je odprlo. Nekoč potrka pozno zvečer, in ker je bil že star znanec, mu dekla takoj odpre. A kako se prestraši, ko vidi poleg njega še tri oborožene može, ki ji s smrtjo zažugajo, ako ne molči. Brez ovir gredo nato v vikarjevo sobo ter zahtevajo od vikarja njegov in cerkveni denar. Ker ga jim ni hotel dati, so njemu in kaplanu, ki je v tem že tudi prišel bliže, zamašili usta ter s silo pobrali vso gotovino obeh gospodov, razbili cerkvene skrinjice ter tudi te izpraznili. Nato so jo roparji urno odkurili. Da so se napravile nove skrinjice, in da so se vsaj deloma odškodovale oropane cerkve, se je iz-

1) Matrikula, str. 45.

2) Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija leta 1631.

3) Zapisnik o vrednostnih papirjih.

4) Župnijska kronika, str. 3.

plačalo z dovoljenjem gubernija iz premoženja župne cerkve sv. Petra v Ljubljani 500 gld.¹⁾ Na drugem kraju²⁾ pa beremo o istem zločinu, da je v noči dne 4. maja leta 1790. med 10. in 11. uro napadla tolpa, nekako 15 Čičev župnišče ter ga do čistega oropala.

2. Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah.

Južno od Brezovice, na barskem 338 m nad morjem visokem hribčku, „Gulč“ imenovanem, stoji prijazna cerkvica sv. Duha v Vnanjih Goricah. K tej spada le vas Vnanje Gorice s 87 hišami in 515 prebivalci. Njena starost se ne da natančno določiti, gotovo je pa že jako stara. Ob času turških napadov je morala tudi ta cerkev izročiti 1 srebrn kelih in 8 og. gld. v zlatu,³⁾ t. j. v našem denarju nekako 7 gld. 20 kr. Ker nobena druga cerkev v tej župniji ob istem času ni imela toliko denarja kakor ta, bi smeli sklepati, da je bila gotovo imenitnejša od drugih.

V župnijski kroniki⁴⁾ beremo, da je bila ta cerkev nekdanj posvečena sv. Boštijanu; toda na kaj se to poročilo opira, ni znano. Tukaj tudi najstarejši ljudje ne vedo o tem ničesar povedati; mogoče je pa le, ker je še sedaj v stranskem oltarju podoba sv. Boštijana. Seveda je moralo to biti še pred letom 1526, ker tega leta je bila posvečena že v čast sv. Duhu.

Zadnje dve leti 16. stoletja je morilka kuga gospodarila po vsej ljubljanski okolici. Tudi Brezovičanom ni prizanesla. Prebivalci vasi „Vunanja Goriza“⁵⁾ so radi tega, da bi se znebili te šibe, zaobljubili, da hočejo na lastne stroške v svoji cerkvi sv. Duha, takrat šentpeterski podružnici, napraviti nov oltar sv. Boštijana, mučenca, in kuga je nehala. Ljubljanski škof Tomaž Chroen je napominani oltar na prošnjo občanov posvetil dne 9. junija leta 1602., opravil na njem pontifikalno sv. mašo ter blagoslovil tudi pokopališče pri tej cerkvi. Popoldne istega dne pa je ondi birmoval 600 oseb in vendar je komaj polovico izvršil.

O čemer pisani viri molče, to nam je vsaj v skromnem ustnem izročilu ohranilo domoljubno ljudstvo. Stari ljudje današnjih dni pripovedujejo, da so jim stari ljudje pripovedovali, da je bila nekdanj pri Sv. Duhu sloveča božja pot, kamor je vsako leto prihajalo o binkoštih na „patrocinij“ nebrojno število pobožnih romarjev. Službo božjo so hodili tu sem opravljat vikarji ali pa kaplani od Sv. Petra. Kako so

1) Listina z dne 20. oktobra 1790.

2) Mittheilungen des Musealvereines, 1896, str. 285.

3) Izvestja muz. društva, 1895, str. 79.

4) Str. 2.

5) Knezoškofijski arhiv: Pontif. I. a str. 63.

se nam na prav čuden način ohranila še celo imena nekaterih teh gospodov, sem pa že na drugem kraju omenil.

Iz vizitacijskega zapisnika knezoškofa Reinalda Scarlichija o vizitaciji dné 14. julija leta 1631. pa izvemo o tej cerkvi sledeče: „Cerkve je imela dva oltarja. Glavni, sv. Duha, je posvečen in ima staro malo sliko; nima pa križa in tudi mnogo drugega potrebnega mu

Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah.

še manjka. Stranski, sv. Boštijana, stoji na listni strani in je tudi posvečen; a manjkalo pa mu je vse potrebno. Cerkve je bila temna, ker je imela le eno okno. V zvoniku sta visela dva zvonova; okoli cerkve pa je bilo posvečeno, obzidano pokopališče.“ Škofov odlok se je pa glasil: „Za glavni oltar naj se vse potrebno oskrbi, a stranski naj se odstrani; kamenje naj se zloži na pokopališčni zid. Na pokopališču naj se postavi železen ali vsaj lesen križ.“

Od tu dalje pa nas zopet vsi viri pusté na cedilu, dokler nam Valvasor¹⁾ ne poda zopet nekaj vrstic. Da bi bila tu še božjepotna cerkev, o tem ne vé ničesar povedati; pač pa nam je zapisal, da je imela cerkev ob njegovem času že tri oltarje, namreč: sv. Trojice,²⁾ sv. Marije in sv. Boštijana. Tudi tu vidimo, kakor pri brezoviški cerkvi, da so Vnanjčanje rajši postavili še tretji oltar, kakor pa da bi edinega stranskega podrli.

V župnijski kroniki³⁾ beremo, da je bila ta cerkev trikrat predelana; toda gotova dokaza za to imamo le dva. Dné 12. februarja leta 1742. je brezoviška cerkev posodila vnanjski 72 gld. nem. velj. za popravilo iste. Vrnil se je ta denar dné 25. januarja leta 1780.⁴⁾ Drugič pa se je temeljito popravila leta 1782. Dne 9. februarja leta 1782. ji je v to svrhu posodila cerkev sv. Janeza Krst. na Logu 300 gld. nem. velj. Dné 16. januarja leta 1803 se je vrnilo na račun 50 gld.,⁵⁾ ostalih 250 gld. pa se je vrnilo, kakor stari ljudje pripovedujejo, ob času župnika Andreja Kastrina. Leta 1782. se je najbrže sezidal tudi zvonik, s katerim sta se zakrili oni znameniti podobi.

Tretjič pa se je ta cerkev popravila leta 1896., ko je pisatelj kronike, župnik Ivan Potočnik, že tri leta v grobu počival. Tega leta so cerkev za 3·4 m podaljšali, da meri sedaj na dolgost 19·7 m in je v prezbitteriju 4·65 m, v ladji pa 7·04 m široka.

V tlorisu ima podobo pravokotnika. Vhoda ima dva; glavni je pod zvonikom, stranski vodi skozi žagrad. Novo ostrešje na cerkvi so napravili leta 1878. Stroškov je bilo nad 1000 gld. in so se poravnali večinoma iz soseskinega premoženja⁶⁾

Slikar Ivan Šubic je leta 1870. slikal cerkev, za kar se mu je plačalo iz soseskine imovine 219 gld.⁷⁾ V prezbitteriju je naslikal na moški strani učenca, idoča z Gospodom v Emavs, ter Jezusa, ki izročča sv. Petru vrhovno oblast. Na ženski strani vidimo pa Mojzesa, ki je v sveti jezi nad malikovanjem izraelskega ljudstva vrgel tabli z božjimi zapovedmi ob tla, ter beg svete Družine v Egipet. V ladji sta na moški strani sveti Andrej in sv. Matija, na ženski pa sv. Jedert in sveta Uršula. Na stropu ladje so pa tri podobe, na katerih vidimo Boga Očeta, oznanjenje Devici Mariji ter kralja

1) Valvasor, VIII. str. 788.

2) Podoba je res sv. Trojice; toda oltar je posvečen v čast sv. Duha.

3) Župnijska kronika, str. 2.

4) Urbarium Ecclesiae S. Spiritus in Exteriori Lacu, Renovatum Anno 1772.

5) L. c.

6) Župnijska kronika, str. 25.

7) Zapisnik o izdatkih.

Davida. Vse slike so lepo izdelane ter dajejo cerkvi prav veličastno lice.

Oltarje ima cerkev tri. V velikem oltarju je podoba sv. Trojice, na straneh pa stoje štirje evangelisti, na moški strani sv. Marka in sv. Matej, na ženski pa sv. Janez in sv. Lukež. Vrh stebrov stojita na desni sv. Štefan in na levi sv. Vincencij. Na menzi stoji lesen, belo barvan tabernakelj. Ta oltar je bil leta 1860. prenovljen, za kar se je plačalo nad 300 gld iz soseskinih dohodkov.¹⁾

Moški stranski oltar je posvečen sv. Boštjanu, čigar kip stoji sredi oltarja. Na straneh vidimo svetega Florijana na desni in sv. Jakoba na levi. Na menzi stoji lepa podoba Srca Jezusovega. V oltarju na ženski strani je kip Marije Kraljice, ki ima v ušesih zlate uhanе, dar neznanega častilca. Na straneh sta kipa sv. Roka na desni in sv. Silvestra na levi. Na menzi je podoba Srca Marijinega. Ta dva oltarja je naredil l. 1856 podobar J. Zajec iz Oslice; blagoslovil pa ju je še isto leto kanonik in dekan Jožef Zupan.²⁾ Prenovljena sta bila okoli l. 1880.

Na listni strani je preprosta, pa lična prižnica, pri vratih pa majhen kamenit kropilnik. V cerkvi, v žagradu in pod zvonikom je bil leta 1896. napravljen šamotni tlak.

Na desni strani prezbitarija je prizidan majhen žagrad, nad katerim je oratorij. Tu je spravljenega tudi nekaj cerkvenega orodja. Kot podružnica je dobro preskrbljena z raznimi potrebnimi paramenti.

Pri vhodu stoji lep, 40 m visok zvonik, ki je bil sezidan l. 1896. Zidani del zvonika meri 22,8 m, streha 13,1 m, jabolko in križ pa 4,1 m. Podaljšanje cerkve nov šamotni tlak in zidanje zvonika je veljalo 9000 gld. brez tlake, ki so jo Vnanjčanje sami opravljali. V ta namen je daroval tudi tukajšnji rojak Anton Klemen, župnik v Šmartinu pri Kranju 50 gld. Prejšnji zvonik, ki je bil okoli 11 sežnjev visok, so podrli dne 6. aprila 1891. l. v trdni nadi, da bodo takoj drugega sezidali. Razne zapreke pa so ovirale, da se je z delom pričelo šele po preteku petih let. Ker sta bili najbrže šele s tem zvonikom zazidani oni znameniti podobi, je prvotni zvonik gotovo stal vrhu cerkve.

Od l. 1896. ima ta cerkev štiri zvonove; v starem zvoniku so viseli le trije. Prejšnji mali zvon, ki se je bil ob neki priliki ubil, so dali zvonarju ter naročili dva nova. Prvi tehta 1230 kg in ima podobe svetega Florijana, sv. Janeza Krst., sv. Janeza Evang. in sv. Trojice. Posvečen je sv. Florijanu. Ob krilu ima napis: „Napravili vrli Goričani! Anton Hočevnar, župnik, Ivan Marinka

in Ivan Pezdir, klučarja. Opus No. 2484. A. D. 1896.“ Veljal je 1750 gld. brez jarmov. Drugi tehta brez žvenklja 613 kg in ima podobe sv. Trojice, naše ljube Gospe in najdenja sv. Križa ter „No. 843—1878“. Ob krilu ima napis: „Gospod Janes Potočnik, župnik, Andrej in Matija Marinka, klučarja.“ Vliil ga je Albert Samassa za 889 gld. 60 kr. Pred tem je bil v zvoniku drug, 416 kg težek zvon z letnico 1761.¹⁾ Zvonar ga je vzel na račun in je bilo vsled tega treba doplačati le 493 gld. 52 kr.²⁾ Tretji tehta 6 st. 20 f. in ima podobe kronanja Device Marije, sv. Boštijana in križ.

Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah. Notranjščina.

Ob robu ima napis: „No. 265. Opus Antonii Samassa Labaci 1835.“ Četrty tehta 166 kg ter ima podobe Kraljice brez madeža spočete, Kristusovega vstajenja in sv. Boštijana. Posvečen je dušam v vicah. Ob robu ima napis: „Daj jim večni mir in večna luč naj jim sveti, naj v miru počivajo. Amen. Opus No. 2496. A. D. 1896.“ Veljal je brez jarmov 256 gld. Pred tem je bil v zvoniku že zgoraj omenjeni zvon, ki je tehtal 3 st. 33 f. in je imel podobe križa, sv. Florijana in Kraljice sv. rožnega venca, ob krilu pa napis: „No. 266. Opus Antonii Samassa Labaci 1835.“

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Župnijska kronika, str. 8.

¹⁾ Povedal Iv. Zdešar.

²⁾ Račun z dne 3. maja 1878.

Od l. 1899. je v zvoniku tudi ura, ki je veljala okoli 200 gld.

Pokopališče, na katerem pokopavajo mrtvece iz Vnanjih Goric, blagoslovljeno že l. 1602., kakor smo zgoraj omenili, ima nekatere jako lepe nagrobne spomenike. L. 1856. je bilo za 4 sežnje razširjeno in za 1½ sežnja podaljšano ter na novo obzidano. Tega leta je bila sezidana tudi nova mrtvašnica ter postavljen nov križ. Še isto leto je razširjeno pokopališče blagoslovil kanonik in dekan Jožef Zupan. Leta 1897. se je pokopališče zopet za 6 m podaljšalo ter obzidje popravilo. Podoba Križanega je na pokopališkem križu slikana na ploščak. Na nizkem kamenitem podstavku so vdolbene besede: „Jezus usmili se jih! 1879.“

Okoli l. 1631. je bilo v tej cerkvi redno po osem sv. maš na leto;¹⁾ sedaj pa se beró naslednje dni: V nedeljo po izpreobrnjenju sv. Pavla, v god sv. Matije in sv. Marka (procesija), binkoštni ponedeljek, v praznik sv. Trojice, tretjo nedeljo po binkoštih, v god sv. Aleša in sv. Lukeža, v nedeljo po sv. Lukežu, sv. Lenarta dan (za umrle te soseske), na sveti dan (1 sv. maša) in sv. Silvestra dan. Opravljajo pa se v tej cerkvi tudi sledeče ustanovljene sv. maše: Jožef Zdešar (ust. l. 1803.), Tomaž Zvoljenek 4 (ust. l. 1805.), Tomaž Šuštaršič 2 (ust. l. 1806.), Marija Tomežka (ust. l. 1806.), Jurij Oražem 2 (ust. l. 1808.), Matija Marinka 2, Helena Krmavnar (ust. l. 1861.), zdaj skrčene na 7 skupno za ustanovnike.

V pokritje za opravljanje imenovanih sv. maš za duhovnika, cerkev in cerkvenika ima cerkev ustanovne glavnice v obligacijah 828:64 K, ki dajo 34:56 K obresti.

L. 1631. je imela cerkev sledeče dohodke: Od 8 krav je prejemale po 16 kr. od vsake na leto; dolžniki so dajali od nekaj posojila po 4 kr. od gld. na leto in „2 petias“ zemlje je donášalo 3 renške na leto.¹⁾ L. 1811. je imela cerkev 9 njiv in 1 vrt. L. 1854. je dobila od nekega travnika 3 gld. 40 kr. najemnine. Do l. 1848. je imela cerkev 6 oralov 864 štirj. sežnjev sveta. Tega leta pa je kupil od nje Jakob Pezdir 2 oralov 239 štirj. sežnjev travnika in pašnika.²⁾ L. 1845. je imela „in verloosten Staatsschuldverschreibungen“ 470 gld.³⁾ Sedaj ima 4963 štirj. sežnjev sveta in lastninske glavnice 220 K. — Cerkvena ključarja sta dandanes Janez Marinko in Janez Pezdir.

3. Podružnica sv. Martina v Notranjih Goricah.

Stopiva, dragi čitatelj, še dobre pol ure po okrajni cesti dalje od Vnanjih Goric, pa dospeva v Notranje Gorice. Na zadnjem koncu vasi stoji tik ceste podruž-

nica sv. Martina. K tej podružnici spadata vasi Notranje Gorice s 74 hišami in 430 prebivalci ter Plešivica s 63 hišami in 348 prebivalci.

V zapisniku o cerkvenih dragocenostih iz l. 1526.,¹⁾ kjer beremo, da so v tej cerkvi vzeli 1 majhen srebrn kelih in 1 f. vin., a pustili ji 1 bakren kelih, se imenuje ta cerkev sv. Marije Magdalene. Ker nam pa še stareji vir, namreč fevdna knjiga predjamskih gospodov iz l. 1453. ta kraj imenuje Gorice pri sv. Martinu,²⁾ se je v prej imenovani zapisnik gotovo vrnila kaka pomota, ker cerkev najbrže ni bila nikdar posvečena sv. Mariji Magdaleni.

O tem, kakšna je bila ta cerkev nekdanj, nam zopet poroča že dvakrat imenovani vizitacijski zapisnik knezoškofa Scarlichija z dne 14. julija 1631. l. Tam beremo o tej cerkvi sledeče: „Cerkev je imela dva oltarja. Glavni, sv. Martina, je bil posvečen in je imel staro sliko; a manjkalo mu je antependija in še marsikaj drugega. Stranski, na evangelijski strani, je bil tudi posvečen in sicer sv. Magdaleni, ter je bil brez vse oprave, majhen in nepripraven. Cerkev je imela dva zvonova ter posvečeno z zidom obdano pokopališče.“ Škofov odlok se je glasil: „Podoba sv. Martina se mora napraviti nova ter za cerkev vse potrebno oskrbeti. Okna v prezbiteriju se morajo povečati in tako urediti, da se morejo za zračenje odpirati; morajo se tudi omrežiti. Prenovi naj se tudi cerkvena streha. Stranski oltar naj se podere ter odstrani, kamenje pa naj se zloži na pokopališki zid. Da se pa vse to uredi, morajo dolžniki vsaj do sv. Martina poravnati svoje dolgove cerkvi na korist. Stranskega oltarja pa tudi tu niso podrli, temveč so ga rajši primerno popravili, ker je imela ta cerkev tudi ob Valvasorjevem času dva oltarja, namreč sv. Martina in sv. Marije Magdalene. Valvasor nam tudi še pové, da se je žeganje tu obhajalo v nedeljo pred sv. Lavrencijem.³⁾

Ali je bila cerkev kdaj prezidana ali povečana, se ne da dognati. Pač pa so l. 1861. staro, trhljeno, s škodljami krito ostrešje nadomestili z novim ter vso cerkev z opeko pokrili. Stroškov je bilo 417 gld.⁴⁾ Cerkev ima v tlorisu pravokotnik ter meri ladja 7·65 m na dolgost in 7·60 m na širokost. Visoka pa je ladja 7 m. Prezbiterij je visok 6·40 m, širok 5·85 m, dolg pa 6 m.

Sedaj so v cerkvi trije oltarji. Glavni nima zelo prikupljive oblike ter ima v tronu sv. Martina, sedečega na konju, ki ga je l. 1873. naredil podobar Leo-

¹⁾ Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija 1631.

²⁾ Kupna pogodba z dne 23. aprila 1858.

³⁾ Zapisnik o vrednostnih papirjih.

¹⁾ Izvestja, 1895, str. 79.

²⁾ Nidern Puchell bei sannd Meritten (Mittheil. 1895 str. 11.)

³⁾ Valvasor, VIII., str. 788.

⁴⁾ Župnijska kronika, str. 11. — Zapisnik o izdatkih.

pold Götzel za 27 gld. Ob strani stojita sv. Janez Krst. na levi in sv. Matevž na desni. Precej više sta sv. Katarina in sv. Barbara, na vhodih, skozi katera se gre za oltar, pa stojita sv. Izidor in sv. Notburga. Nad glavno podobo je prav pod vrhom sv. Trojica, ki krona Marijo. Ma menzi stoji belo pobarvan tabernakelj, na sprednji strani menze pa je pritisnjen okrogel kos platna, na katerem je naslikan sv. Martin. K oltarju vodita dve kameniti stopnici iz lepega črnega kamena, narejeni l. 1895.

Moški stranski oltar ima za glavno podobo Jezusa na križu. Na menzi stoji prav navadna na papir natisnjena podoba Srca Marijinega. V oltarju na ženski strani je glavna podoba kip sv. Marije Magdalene, ob

Podružnica sv. Martina v Notranjih Gorah.

straneh pa stojita Marija Jakobova in Marija Kleofova. Na menzi je podoba angela variha. Vse tri oltarje je l. 1866. prenovil podobar Leopold Götzel iz Ljubljane ter je ob tej priliki napravil tudi prižnico, ki je v cerkvi na levi strani. Vse skupaj je veljalo 382 gld. ter se je plačalo iz soseskinega premoženja.¹⁾

Tlak v prezbitერიju je iz lepih črno in belo pikastih plošč, v ladji pa iz opeke. V tej cerkvi je bila nekdanj grobnica baronov Kuschlanov. Do današnjega dne se

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

nam je ohranila kamenita plošča, ki je nekdanj pokrivala to grobnico, in je sedaj deloma skrita pod klopmi na evangelijski strani. V kamen vsekani napis nam sicer ne poroča o kakem odličnem Kuschlanu, temveč le o dveh deklicah-dvojčkih, ki počivata pod ploščo. Napis se glasi:

†
H: T: C:
KHVSHLANAE
SORORES GEMINAE,
QVAE
OBIERVNT. 28. JVN.
ANNO: 1663.

Sredi preproste deloma pobeljene, deloma pa rdečkasto pobarvane cerkve visi steklen lesteneč, pri vratih je preprost v zid vdelan kamenit kropilnik, po cerkvi pa devet nepobarvanih klopi.

Levi strani prezbitერიja je prizidan žagrad in nad njim je oratorij.

Pri velikih vratih kipi v nebo približno 13 sežnjevisok zvonik, ki je bil že dvakrat povišan. Kdaj je bil prvič prizidan, se ne vé; pozna se le, da so bile line zazidane. Drugič pa je bil za 1 m povišan leta 1881. Dne 12. junija 1879. l. je začelo goreti zunaj vasi pri podih. Ogenj je napravil mnogo škode, pa tudi s škrliti kriti zvonik se je vnel in pogorela mu je streha. Streho za silo so napravili še isto leto; veljala je 29 gld.¹⁾ Popolnoma novo streho pa so naredili ter tudi zvonik za 1 m povišali l. 1881. Pri tej priliki se je usmiljenega dobrotnika skazal posestnik Kuschlanovega gradu, Feliks Reya pl. Casteletto, ki je daroval 100 gld. ter ves potreben les za začasno pokritje zvonika. Tudi drugim pogorelcem je dal mnogo lesa brezplačno.²⁾ Kljub temu pa je morala soseska za povišanje in kritje zvonika prispevati 700 gld.³⁾ pa še tlako so morali Notranjčanje in Plešivičanje sami opravljati.⁴⁾ V zvonik je l. 1897. tresčilo. Vzgalo se sicer ni, pač pa je strela razbila mnogo škrllov ter napravila do 200 gld. škode.

V zvoniku vise trije zvonovi, a do leta 1878. so imeli le dva. Da se je napravil še tretji, si je največ prizadeval posestnik Jakob Sojfer iz Notranjih Goric št. 3.⁵⁾ Seveda je sedaj pri zvonovih zelo tesno, ker je bil zvonik zidan le za dva zvonova. Veliki tehta z žvenkljem vred 724 kg ter ima podobe sv. Martina,

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Župnijska kronika, str. 27.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

⁴⁾ Župnijska kronika, str. 32.

⁵⁾ L. c., str. 26.

naše ljube Gospe in Jezusa na križu ter naslov zvonarja Alberta Samasse iz Ljubljane z „N°. 853 – 1878“. Veljal je 996 gld. 88 kr.¹⁾, jarem in druga popravila pa so veljala do 600 gld. Drugi zvon tehta 7 stotov in ima podobe sv. Martina, Kraljice sv. rožnega venca in Jezusa na križu. Na klobuku je napis: „Sancte Martine, ora pro nobis“, pod križem pa: „Opvs Johan Jacob Samassa Labaci Anno 1801.“²⁾ Tretji, ki tehta 4 stote, ima podobe sv. Lenarta, brezmadežne Device in Križanega. Ob krilu ima napis: „Opvs Joanis Jacobi Samassa Labaci Anno 1801.“ Pripovedujejo, da je bil ta zvon namenjen k Sv. Lenartu v Sostrem; toda, ker se je glas tega bolj vjemal z drugim, kakor pa onega, ki je bil namenjen za to cerkev, so pri zvonarju zamenjali ter poslali tega sem, onega, ki je bil namenjen za Notranje Gorice, pa v Sostro. V zvoniku je tudi ura, ki jo je l. 1891. naredil Matej Novak z Vrhnike za 350 gld.

Okoli cerkve je za sosesčane sicer majhno a vendar primerno pokopališče. To so l. 1855. razširili za enega mrliča. Takrat so je tudi nanovo obzidali ter postavili nov križ. Podoba Križanega je lesena. Križ je zasajen v tla ter nima kamenitega podstavka. Stroškov je bilo 273 gld. ter so jih sosesčanje pokrili s prstov oljnimi doneski.³⁾ Zopet je bilo razširjeno leta 1888. ter dne 17. septembra i. l. blagoslovljeno. Nova mrtvašnica je bila sezidana l. 1872. ter je veljala 191. gld.⁴⁾

Okoli leta 1631. se je v tej cerkvi redno opravljalo sedem sv. maš na leto. Sedaj se bero redno naslednje dni: V sredo po veliki noči (dve urni sv. maši), v petek po veliki noči (pogorelska sv. maša), v god najdenja sv. Križa, peto nedeljo po binkoštih, v ponedeljek križevega tedna (procesija), sv. Kocijana dan (pogorelska sv. maša za Plešivico), v nedeljo po svetem Petru in Pavlu, v god sv. Marije Magdalene, v nedeljo po tem godu, v nedeljo pred sv. Lavrencijem, v god povišanja sv. Križa, v nedeljo po tem godu, kak dan po vseh svetnikih (za umrle), sv. Martina dan, v nedeljo po tem godu in na sveti dan (ena sv. maša). Ustanovljene sv. maše pri tej cerkvi so: Za baron Kuschlanovo rodbino 2 (od l. 1768.), Marija Oblak 2 (od l. 1807.), Blaž Oblak 1 (od l. 1803.), skrčene vse skupaj na 3; Matevž Artač 3, Martin Novak 1, Marija Zavašnik 3 (od l. 1884.), Janez Židanek 2 in Anton Ciuha 3 (od l. 1869.).

Leta 1631. je imela cerkev sledeče dohodke: Od 240 renškov so dajali dolžniki po en groš obresti od

1) Račun z dné 4. julija 1878.

2) Letnica je sicer stolčena, ker bije ura nanjo; vendar stari ljudje pripovedujejo, da sta bila ta in tretji obenem vlita.

3) Zapisnik o izdatkih. — Župnijska kronika, str. 9.

4) Zapisnik o izdatkih.

renška. Tekočega denarja je bilo 28 ogrskih zlatov in 50 gld. v srebru. Od osem krav je dobivala cerkev od vsake po 16 kr. na leto. En travnik je dajal na leto po sedem renškov.¹⁾ Leta 1811. je imela cerkev en travnik in eno njivo.²⁾ Od travnika je dobila l. 1854. 2 gld. 30 kr. najemnine. L. 1845. je imela „in verloosten Staatsschuldverschreibungen“ 160 gld.³⁾ Sedaj ima ta cerkev približno dva orala sveta ter lastninske glavnice 224:20 K. Ustanovna glavnica, ki je naložena v obligacijah za pokritje vsled pri župni cerkvi omenjenega škofijskega odloka skrčenih ustanovljenih sv. maš na število 9 „za razne dobrotnike“, znaša 1298:90 K z letnimi obrestmi 53:59 K. „Dedicatio“ pri tej podružnici je v nedeljo pred sv. Lavrencijem, „patrocinij“ pa na Martinovo nedeljo⁴⁾.

Župniku v pomoč pri vodstvu cerkvenih zadev sta dandanes ključarja Anton Alič in Jakob Sojer.

4. Podružnica sv. Janeza Krstnika na Logu.

Ako jo kreneš z Brezovice po državni cesti proti Vrhniki, ugledaš kmalu pred seboj na prijaznem, večinoma z bukovjem obrastlem 370 m visokem hribčku malo cerkvico. Stopi nekoliko urneje in v pol ure dospeš do vznožja „Boršta“, ki se vzdiguje tik državne ceste. Mahni jo po kolovozni poti navkreber in kmalu si pri podružnici sv. Janeza Krstnika.

Kdaj je bila prvič zidana, se ne vé. Najbrže v 14. veku, ko se je češčenje sv. Janeza Krstnika po malteških vitezih razširjalo po Kranjskem.⁵⁾ V ustnem izročilu se je le to ohranilo, da so imeli Ložani, preden so sezidali tu na gričku cerkvico, pri Vrbiču kapelico.

Znano pa nam je iz zapisnika o cerkvenih dragocenostih, da je tudi ta cerkev že stala leta 1526. Iz imenovanega zapisnika pa zvemo, da so ji en kelih z bakrenim stojalom pustili, vzeli pa so ji 14 funtov vinarjev v penezih.⁶⁾ Vizitacijski zapisnik z dné 14. julija leta 1631. pa nam o njej pové sledeče: „Cerkev je imela dva oltarja. Glavni in stranski na evangelijski strani, oba sta bila posvečena, a tudi oba brez vse potrebne oprave. Oba sta bila sv. Janeza oltarja. Cerkev je imela eno okno in dva zvonova. Okoli cerkve pa je bilo posvečeno, obzidano pokopališče.“ Škofov odlok se je pa glasil: „Glavni oltar se mora z vsem potrebnim oskrbeti, stranski pa naj se kot nepotreben

1) Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija 1631.

2) Listina z dne 9. maja l. 1811.

3) Zapisnik o vrednostnih papirjih.

4) Knezoškofijski arhiv: listine v matrikuli.

5) Voditelj IV. str. 179.

6) Izvestja muz. društva, 1895. str. 78.

odstrani iz cerkve. Tudi slikarije v prezbitteriju in zunaj cerkve naj se kot nesposodobne odstranijo in pobelijo.“

Valvasor nam o tej cerkvici ne vé drugega povedati kakor le to, da se žegnanje obhaja v nedeljo po sv. Jerneju.¹⁾

V davnih časih pa je stalo na tem kraju gradišče, t. j. utrjen kraj, ki pa tudi v rimski dobi ni bil zapuščen, kajti, kakor znano, je vodila rimska cesta ravno pod tem hribom iz Nauportusa v Emono, t. j. z Vrhlike v Ljubljano. Še sedaj se okoli cerkve prav dobro pozna dvojni nasip, ki se razteza precej daleč na vzhodno stran. Verjetno je torej, da so na Logu že ob času Rimljanov stale hiše.

Pa pustimo sedaj gradišče ter si oglejmo cerkev. Ladja ima v tlorisu pravokotnik ter je 8 m dolga in 5,4 m široka; prezbitterij pa ima v tlorisu podobo polovice osmerokotnika ter je 5 m dolg in ravno toliko tudi širok. V ladji ima štiri, v prezbitteriju pa dve pravokotni okni.

Oltarji so trije. V glavnem oltarju, ki je pa preobilno pozlačen, je soha sv. Janeza Krstnika, nad njim pa je manjši kip Matere božje. Na listni strani sta sv. Janez Evangelist in sv. Pavel, na evangelijski strani pa sv. Ahacij in sv. Peter. Na vsaki strani je tudi po en steber, vrhu katerih stojita sv. Matija in sv. Primož. Kdaj je bil nov, ni znano; prenovil pa je tega in stranska oltarja leta 1868. podobar Leopold Götzel ter prejel za to 304 gld.²⁾

Stranski oltar na moški strani je posvečen svetemu Florijanu. Nad njim je v majhni vdolbini kip nebeške Kraljice, njemu na desni strani stoji sv. Blaž, na levi pa sv. Urban. Na menzi je podoba Srca Jezusovega. Oltar na ženski strani je posvečen brezmadežni Devici Mariji, njej na desni je sv. Barbara, na levi sv. Katarina. Nad njo je kip sv. Jožefa, njemu na desni sv. Tomaža, na levi pa sv. Valentina. Na menzi stoji podoba Srca Marijinega. Trhljena in razpadla sta bila stranska oltarja že okoli leta 1833., kajti dné 14. junija leta 1833. je prosil župnik Jakob Hartmann okrajno oblastvo, naj mu dovoli volilo Mateja Seliškarja v znesku 40 gld. porabiti za napravo dveh novih stranskih oltarjev.³⁾ V drugem dopisu z dné 29. avgusta leta 1834. pa župnik poroča, da se je sklenila pogodba s podobarjem Jožefom Kušlanom v Cerknici, da napravi stranski oltar Naše ljube Gospe.⁴⁾

1) Valvasor, VIII. str. 788.

2) Zapisnik o izdatkih.

3) Dopis v župnijskem arhivu.

4) Dopis v župnijskem arhivu.

Pasar Leopold Tratnik je napravil leta 1889. štiri nove po 65 cm visoke svečnike iz medi ter močno posrebrene za 40 gld.¹⁾

Tlak je narejen iz opeke. V cerkvi je devet preprostih klopi, pri vratih pa majhen kamenit kropilnik. Sredi cerkve visi steklen lesteneč. Prižnice pa ta cerkev nima.

Na levi strani prezbitterija je prizidan majhen žagrad. S potrebnimi paramenti je cerkev dobro oskrbljena. Leta 1869. je podaril posestnik Ivan Rus z Loga št. 30 tej cerkvi nov kelih v vrednosti 70 gld.²⁾

Pri velikih vratih se vzdiguje proti nebu do strehe 13 m visok zvonik, v katerega je leta 1854. treščilo ter ga deloma požgalo, deloma pa razrušilo. Naslednje leto so zvonik popravili in na novo s ploščakom pokrili ter tudi strelovod popravili. Stroškov je bilo 500 gld.³⁾ Leta 1872. je streho na zvoniku neki „hribovc“ po-barval,⁴⁾ leta 1874. pa so ga nad zvonovi obokali. Do tega leta sta visela v zvoniku le dva zvonova, od tedaj pa imajo tri.

Veliki tehta 15 st. 92 f. ter ima na klobuku podobe sv. Janeza Krstnika, sv. Janeza Evangelista ter križ. Namesto četrte podobe vidimo naslov zvonarja Alberta Samasse, št. 599 in letnico 1874. Ob robu je napis: „Janez Potočnik, župnik, Matthaesus Rus ino Matth. Remškar, klučarja.“ Ta zvon je veljal 1442 gld. 24 kr. Pjačevali so Ložani po 50 kr. od orala zemlje. Drugi ima poleg podob sv. Janeza Krstnika, sv. Marka, sv. Luke, sv. Marjete na klobuku v vrhu napis: „A Fvlgvre et tempestate libera nos Domine,“ spodaj ob robu pa: „Opvs Caspari Franchi A. 1720.“ To je najstarejši zvon v župniji. Tretji ima podobe sv. Janeza Krstnika, sv. Florijana, sv. Roka in v rožicah ležečega svetnika s križem v roki. Pod vrhom je napis: „A fulgure et tempestate libera nos Domine,“ ob robu pa: „Anno 1727.“

V zvoniku je tudi ura, ki jo je leta 1860. napravil neki „Pseudo-Pirc“ za 308 gld.⁵⁾

Kakor smo zgoraj slišali, je bilo leta 1631. tudi pri tej cerkvi pokopališče; ni pa bilo mogoče dognati, kdaj se je opustilo. Sedaj pokopavajo zemeljske ostanke umrlih Ložanov pri župni cerkvi. Vendar pa je okoli cerkve nizko obzidje.

(Dalje.)

1) Račun L. Tratnika z dné 21. avg. 1889.

2) Župnijska kronika, str. 14.

3) Zapisnik o izdatkih.

4) Župnijska kronika, str. 16.

5) Zapisnik o izdatkih. — Župnijska kronika, str. 11.

Vsebina: *Zgodovina brezoviške župnije.*

(Dalje.)